

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

У статті розглянуто різні підходи до класифікації умов педагогічної діяльності. Проведено систематизацію та охарактеризовано умови, за яких формування в майбутніх інженерів-педагогів здоров'язбережувальних компетенцій може бути ефективним. Відзначено необхідність дотримання певних підходів і принципів, за допомогою яких реалізуються названі умови. Визначено рівні готовності майбутніх інженерів-педагогів до реалізації здорового способу життя. Висвітлено результати педагогічного експерименту, на основі якого зроблено висновок про ефективність впливу запропонованих педагогічних умов на формування здоров'язбережувальних компетенцій майбутніх інженерів-педагогів.

Ключові слова: педагогічна діяльність, педагогічні умови формування здоров'язбережувальних компетенцій, майбутній інженер-педагог.

Постановка проблеми. Проблема охорони та зміцнення здоров'я студентів є найбільш актуальною проблемою держави на сучасному етапі розвитку суспільства. Вирішальна роль у проведенні профілактичних заходів, формуванні здоров'язбережувальних компетенцій та потреби в здоровому способі життя (ЗСЖ) студентів належить освітнім установам країни. Освіта, компетенції і здоровий спосіб життя повинні домінувати серед важливих чинників створення безпечного життя кожної людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях різних науковців значну увагу приділено проблемам збереження та формування культури здоров'я молоді. Ці питання відображено в наукових роботах і публікаціях І.І. Брехмана, С.Г. Добротворської, В.Т. Кудрявцева, В.Ф. Сазонова, В.О. Бушуєва, В.М. Дільмана, В.П. Казначєєва, П.Г. Царфіса, Л.Г. Качана, С.А. Костюніна, А.М. Єгоричева, Є.Н. Вайнера, М.Ф. Сікача, І.Л. Левіна, Н.Г. Коновалова та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Виникнення означеної проблеми пов'язано, перш за все, з необхідністю формування здоров'язбережувальних компетенцій майбутніх інженерів-педагогів на основі розробленої моделі і науково обґрунтованої педагогічної технології оздоровлення студентів в умовах вищого навчального закладу (ВНЗ).

Мета статті – висвітлити вплив педагогічних умов на формування здоров'язбережувальних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів.

Виклад основного матеріалу. З точки зору змісту і технології не кожна педагогічна діяльність забезпечує досягнення позитивних результатів в освіті особистості. Найкращих результатів можна досягти тільки тоді, коли для цього створені оптимальні умови. На думку В.С. Леднева "... людині в період свого становлення повинні бути створені певні умови, що забезпечують всебічний розвиток усіх сторін її особи з урахуванням генетичної і соціальної програм" [6, с. 128].

Аналіз досліджень значної кількості закономірностей, що формують спосіб життя і здоров'я людини, особливо студента, вкотре доводить важливе значення психолого-педагогічних (тобто керованих з позиції системи освіти) умов.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови умови визначаються як "необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяють чомусь" [2, с. 1295].

Під педагогічними умовами Н.Ю. Посталюк розуміє педагогічні обставини, які супутні фактору, що сприяють або протидіють прояву педагогічних закономірностей, обумовлених дією фактора [7, с. 74].

У контексті нашого дослідження педагогічні умови – це сукупність заходів педагогічного процесу, які, з одного боку, забезпечують досягнення студентами необхідного рівня сформованості здоров'язбережувальних компетенцій, а з іншого – сприяють підвищенню ефективності цього процесу.

У педагогічній і психологічній літературі існують різні підходи до класифікації умов педагогічної діяльності. Зокрема, В.І. Смирнов розмежовує педагогічні умови на об'єктивні і суб'єктивні. До суб'єктивних умов автор відносить наявність у суб'єкта діяльності вираженої потреби і стійких мотивів її здійснення, визнання мети і програми діяльності, досвід організації і здійснення діяльності – теоретична підготовленість, сформованість умінь і навичок планування, виконання практичних дій і операцій; відповідність змісту і характеру діяльності індивідуальним особливостям суб'єкта; емоційно-психологічний і фізичний стан суб'єкта діяльності. До числа ресурсних умов відносяться:

- матеріально-технічне забезпечення діяльності: інструменти, пристосування, матеріали, організація робочого місця;
- інформаційне забезпечення діяльності;
- кадрове забезпечення діяльності: компетентні керівники і організатори, співвиконавці, виконавці.

Т.М. Васюткіною виділено такі групи організаційно-педагогічних умов ефективності впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій у навчальний процес школи: соціально-

педагогічні (облік соціального статусу учня для особистісно-орієнтованого підходу до навчання), медико-педагогічні (включають саногенетичний моніторинг), санітарно-гігієнічні та організаційні [1]. До організаційно-педагогічних умов формування здорового способу життя школярів Н.К. Іванова відносить: аксіологізація знань про здоров'я через валеологізацію навчальних програм; посилення соціально-психологічної служби в освітніх установах; використання показників здоров'я в системі моніторингу діяльності освітніх установ; удосконалення роботи з батьками та педагогами з формування здорового способу життя (ЗСЖ); удосконалення системи додаткової освіти для створення виховного здоров'язбережувального середовища; інтеграція різних інститутів і служб у формуванні ЗСЖ [4].

Д.Є. Вороніним досліджено формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів. Автором доведено ефективність упровадження в навчальний процес таких умов, як введення в освітню програму наскрізної здоров'язберігаючої складової в лекційних курсах з теорії та історії педагогіки, теорії й методики фізичного виховання [3, с. 25].

На наш погляд, вищевказані класифікації педагогічних умов є достатньо ґрунтовними та деталізованими і, отже, можуть бути використані для аналізу різних видів педагогічної діяльності, зокрема щодо формування здоров'язбережувальних компетенцій.

Досліджуючи умови формування у майбутніх інженерів-педагогів здоров'язбережувальних компетенцій, перш за все ми враховували багатовимірність освітнього простору, що включає міждержавний, державний та регіональний рівні, а також непрямий інформаційний (ЗМІ, церква, мистецтво) і прямий виховний (сім'я, однолітки, педагоги) впливи.

На підставі даних літературних джерел та власних досліджень нами проведено систематизацію умов, за яких формування у майбутніх інженерів-педагогів здоров'язбережувальних компетенцій може бути ефективним [8, с. 168]. Ми відзначили дві основні групи умов: зовнішні і внутрішні (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація умов формування здоров'язбережувальних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів

Характеристика умов		
Група	Назва	Зміст
1. Зовнішні	суспільно-політичні	забезпечення визнання необхідності формування здоров'язбережувальних компетенцій у студентів
	нормативно-правові	забезпечення нормативної основи формування здоров'язбережувальних компетенцій у студентів
	матеріально-технічні	забезпечення матеріально-технічної бази формування здоров'язбережувальних компетенцій у студентів
	санітарно-гігієнічні	забезпечення санітарних норм і правил
	кадрові	забезпечення компетентності психолого-педагогічної служби в області формування здоров'язбережувальних компетенцій у студентів
2. Внутрішні	соціально-педагогічні	соціально-педагогічний супровід формування здоров'язбережувальних компетенцій у студентів
	організаційно-педагогічні	забезпечення комплексної системи формування здоров'язбережувальних компетенцій у студентів
	створення здоров'язбережувального освітнього простору	забезпечення екологічного, емоційно-поведінкового, вербального, культурологічного здоров'язбережувальних підпросторів у ВНЗ

Педагогічні умови реалізуються за допомогою дотримання певних підходів і принципів. Система ефективного формування здоров'язбережувальних компетенцій майбутніх інженерів-педагогів у навчально-виховному процесі повинна бути організована з урахуванням принципів, що сприятимуть формуванню здоров'язбереження (табл. 2).

Таким чином, дотримання дидактичних принципів формування здоров'язбережувальних компетенцій становить основу продуктивної роботи з формування здорового способу життя майбутніх інженерів-педагогів. Вищевказані дидактичні принципи підкреслюють собою обов'язкові вимоги до змісту та організації педагогічного процесу, відображають його внутрішні закономірності і протиріччя.

Навчання у ВНЗ передбачає досягнення студентами різних рівнів продуктивності. Н.В. Кузьміна виділяє п'ять рівнів продуктивності освіти: репродуктивний; адаптивний; локально-моделюючий; системно-моделюючий знання; системно-моделюючий діяльність [5, с. 119]. Проте, лише п'ятий рівень забезпечує розвиток творчої готовності випускників до майбутньої творчої діяльності в новому соціальному середовищі. На жаль, сучасна система освіти часто забезпечує тільки репродуктивний, тобто найнижчий рівень продуктивності. Так, підготовка майбутніх фахівців освіти у ВНЗ, найчастіше, зводиться до передачі певного обсягу інформації, яку вони надалі повинні повідомити учням школи та професійно-технічних навчальних закладів.

Таблиця 2

**Принципи, що становлять основу формування
здоров'язбережувальних компетенцій**

№	Принципи	Характеристика принципів
1.	Природовідповідності	Означає природовідповідність моделі і системи виховання готовності до здоров'язбереження студентів вищої професійної освіти. Виховання у системі має бути посилюючим, зрозумілим, заходи повинні проводитись без перенавантаження, у відповідності до природних ритмів та циклів. Спроби насильницького освоєння фізичних, психофізіологічних, соціальних та духовно-моральних цінностей особистістю сучасного суспільства, що повинні перетворитися в соціально-значущі якості особистості, як правило, контрпродуктивні.
2.	Культуровідповідності	Означає культуровідповідність компонентів системи виховання готовності до здоров'язбереження студентів ВНЗ. Дану закономірність підтверджує тисячолітній досвід найбільш успішних систем виховання. До них відносяться китайські, ісламські країни і особливо ізраїльська виховна системи. У багатьох випадках такі системи базуються в Японії та Китаї на стародавній філософії і силі традицій. У даній ситуації сутність і форма системи виховання зумовлюються багатим етнічним досвідом.
3.	Відповідність соціальним умовам	Означає адекватність компонентів системи виховання готовності до здоров'язбереження майбутніх інженерів-педагогів сучасному соціокультурному контексту.
4.	Системності	Означає методологічний підхід до побудови системи виховання готовності до здоров'язбереження студентів ВНЗ, до її функціонування, де відповідні дії розглядаються як система, а властивості елемента визначаються його місцем в структурі. Системний підхід передбачає різноманіття джерел і рушійних сил у розвитку всіх елементів керованої системи.

Нами, відповідно до вищевказаної класифікації Н.В. Кузьміної, виділено три рівня готовності майбутніх інженерів-педагогів до реалізації ЗСЖ: високий (системно-моделюючий діяльність), середній (системно-моделюючий і локально-моделюючий знання) і низький (репродуктивний; адаптивний). Ці рівні мають наступні характеристики:

1. *Високий* рівень характеризується гармонійним розвитком компонентів готовності, що забезпечує ефективну діяльність у галузі реалізації студентами власного способу життя і способу життя оточуючих. Характеристиками даного рівня є постійний інтерес і мотивація до вивчення питань здорового способу життя, динамічна система знань з питань здоров'ятворення, логічно взаємопов'язана з системами педагогічних, психологічних, соціальних та гуманітарних знань. Осягнувши цей рівень, студенти володіють комплексом цілеспрямовано сформованих умінь і навичок здоров'язбереження, мають розвинену самооцінку.

2. *Середній* рівень передбачає часткову сформованість компонентів готовності, переважання періодичного інтересу до проблем здоров'я та здорового способу життя. Здоров'я визнається цінністю нарівні з більшістю інших. Наявність сукупності знань з питань формування здоров'я і ЗСЖ поєднується з частковою сформованістю вмінь, навичок здоров'язбереження і оцінкою способу життя та здоров'я.

3. *Низький* рівень передбачає переважно початковий ступінь сформованості компонентів готовності. Інтерес до проблем здоров'я та способу життя має ситуативний характер, присутнє місце заперечення здоров'я як цінності вищого порядку. Неповні, несистематизовані знання з питань формування здоров'я і ЗСЖ, а також емпірично сформовані вміння та навички здоров'язбереження або їх відсутність, нерозвинена самооцінка.

Кожен з рівнів має якісні та кількісні критерії оцінки, динаміка яких є показником якості формування в майбутніх інженерів-педагогів здоров'язбережувальних компетенцій.

У цілому, в результаті проведеного нами формуючого експерименту на базі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка рівні розвитку окремих компонентів мають такий результат (рис. 1).

Отримані результати свідчать про те, що в контрольній групі на фоні зростання готовності, темпи позитивних змін були набагато нижчі, з компонентів готовності достовірно змінився тільки рівень когнітивного, що є індикатором репродуктивного навчання. Це свідчить про позитивні зміни сформованості всіх компонентів готовності майбутніх інженерів-педагогів до реалізації ЗСЖ під впливом педагогічних умов.

Висновки. Результати проведеного педагогічного експерименту засвідчили, що виявлені нами педагогічні умови позитивно впливають на формування здоров'язбережувальних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів. Окрім того, аналіз інфраструктури готовності дозволив виявити найбільшу сприйнятливості до впливу педагогічного супроводу когнітивного та ціннісно-мотиваційного компонентів. Відзначено динаміку діяльнісного і рефлексивного компонентів готовності, що підкреслює необхідність подальшого посилення виховного спрямування у формуванні здоров'язбережувальних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів.

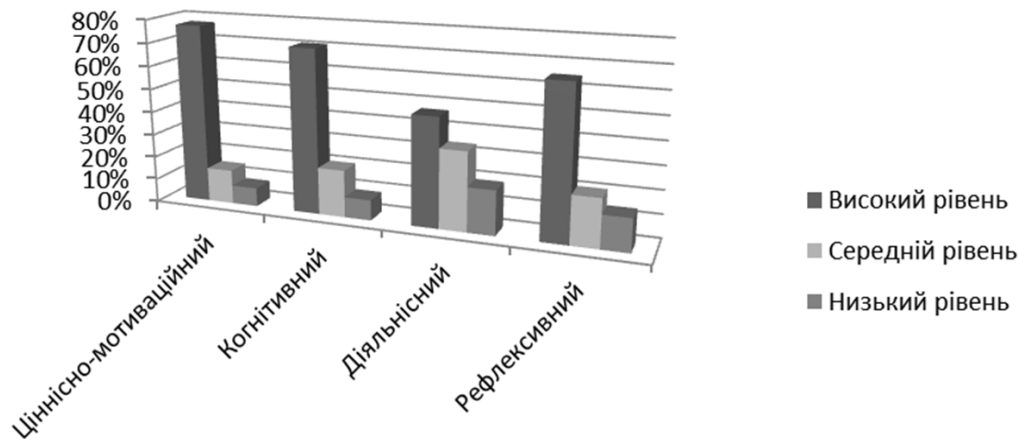

Рис. 1. Рівні сформованості компонентів готовності (%)

Використані джерела

1. Васюткина Т.Н. Педагогические условия внедрения здоровьесберегающих образовательных технологий в учебно-воспитательный процесс школы / Т.Н. Васюткина // Автореф. дисс.... к.п.н. – Москва, 2003. – 24 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [авт. – уклад. Бусел В.]. – К.; Ірпінь: Перун, 2001. – 1440 с.
3. Воронін Д.Є. Здоров'язберігаюча компетентність студента в соціально-педагогічному аспекті / Д.Є. Воронін // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2006. – № 2. – С. 25-28.
4. Иванова Н.К. Организационно-педагогические условия здорового образа жизни школьников / Н.К. Иванова // Автореф. дисс. ... к.п.н. – Самара, 2000. – 24 с.
5. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. – М.: Высшая школа, 1990. – С. 119-124.
6. Леднев В.С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы / В.С. Леднев. – М.: Высш. школа, 1991. – 223 с.
7. Посталюк Н.Ю. Творческий стиль деятельности: педагогический аспект / Н.Ю. Посталюк. – Казань: Казанский ун-т, 1989. – 205 с.
8. Самусь Т.В. Аналіз педагогічних умов формування здоров'язбережувальних компетенцій майбутніх інженерів-педагогів [Текст] / Т.В. Самусь // Молодий вчений. – 2014. – №7.

Samus' T.

PEDAGOGICAL CONDITIONS INFLUENCE TO THE FORMATION THE HEALTH-CARE COMPETENCES OF FUTURE ENGINEERS-TEACHERS

The article examines different approaches to the classification of educational activities. In our study context of pedagogical conditions is a set of measures of communication, which, on the one hand, students achieve the required level of competence health-care formation, on the other – enhance the efficiency of the process. The conditions under which the formation of future engineer-teachers health-care competencies can be effective was conduct, systematized and described based on the literature and our own research. Two main groups of conditions we are noted: external and internal. Conditions that directly support the learning process, defined as internal, social, educational, organizational, pedagogical and creating health-care educational space. The external conditions is social, political, legal, logistical, health and human terms.

Emphasis the needing to respect certain approaches and principles by which realized called pedagogical conditions. The approaches and principles is nature accordance, culture accordance, matching social conditions of the systems. The levels of future engineers-teachers to implement healthy lifestyle: high (framework activity), medium (framework and locally modelling knowledge) and low (reproductive, adaptive). The characteristics of these levels was invited.

The results of pedagogical experiment is deals on which the effectiveness of the proposed pedagogical conditions influence to the formation health-care competence of future engineer-teachers is conclusion about. In addition, the experiment revealed the greatest susceptibility to the effects of cognitive and pedagogical support value-motivational components. Dynamics and activity-reflective component of availability is underlined. This emphasizes the needing of further consolidate the educational direction in the formation health-care competencies of future engineer-teachers.

Key words: pedagogical activity, influence, pedagogical conditions of health-care competencies of future engineer-teacher.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2015